

ДУРНОВО́ Микола Миколайович (Дурново Николай Николаевич; 23. 10(04. 11). 1876, с. Парфьонки Моск. губ. — 27. 10. 1937, pobl. м. Медвеж'єгорськ, Карелія, РФ) — російський мовознавець-славіст. Професор (1918), член-кореспондент АН СРСР (1924), академік АН Білоруської РСР (1928). Закін. історико-філол. факультет Моск. університету (1899), був залиш. для підготовки до проф. звання; 1904–18 — приват-доцент цього університету (з перервою: 1910–15 працював у Харків. університеті); 1918–21— проф. Саратов. університету. 1921–24 займався наук. роботою. 1924 виїхав на 4 місяці у наук. відрядження до Чехо-Словаччини з наміром залишитися за кордоном. Учень *П. Фортунатова* й *О. Шахматова*. Д. у цей період співпрацював із чл. Праз. лінгвіст. гуртка, зокрема з *Р. Якобсоном* та *М. Трубецьким*. З допомогою першого отримав ґрант Чес. АН, на який здійснив поїздку на Закарпаття для вивчення діалектів української мови. 1926 прочитав курс в Університеті ім. Т. Масарика (м. Брно), на основі якого видав кн. «Введение в историю русского языка» (2-е изд., Москва, 1969). 1927 вирішив повернутися в СРСР, прийняв запрошення білорус. науковців (зокрема *П. Бузука*) працювати в Інституті білорус. культури АН

Білоруської РСР. Однак уже 1930 після кампанії проти білорус. «нац. демократів» (унаслідок чого Д. виключили з АН Білоруської РСР) переїхав до Москви, де працював до арешту. 1933 заарешт. і засудж. до 10-ти р. позбавлення волі, 1937 вирок змінено на розстріл. Реабіліт. 1964 (див. «[Дело славистов](#)»). Один із основоположників рос. діалектології та лінгво-геогр. вивчення сх.-слов'ян. мов. Д. був серед ініціаторів створення Моск. діалектол. комісії. Спільно з Д. Ушаковим і М. Соколовим уперше уклав «Диалектологическую карту русского языка в Европе» (1915), де представлено класифікацію рос., білорус. та укр. говорів, обґрунтовано теор. принципи лінгвіст. географії. Автор «Грамматического словаря» (1924) — першого рос. словника лінгвіст. термінів; низки рец. на дослідж. укр. мовознавців — *П. Бузука*, *В. Ганцова*, *А. Кримського*, *С. Кульбакіна*, *О. Курило*, *О. Синявського* та ін. 2000 у Москві видано його «Избранные работы по истории русского языка».

Основні праці

Хрестоматія по малорусской діалектології. Москва, 1913; Краткий очерк русской диалектологии. Х., 1914; Записки по истории звуков русского языка. Х., 1914; Диалектологические разыскания в области великорусских говоров. Москва, 1917; Очерк истории русского языка. Москва; Ленинград, 1924.

Рекомендована література

1. Булахов М. Г. Восточнославянские языковеды: Биобиблиогр. слов. Т. 2. Минск, 1977;
2. Ашнин Ф. Д., Алпатов В. М. «Дело славистов». 30-е годы. Москва, 1994;
3. Сумникова Т. А. Николай Николаевич Дурново (Штрихи к портрету) // Изв. РАН. Сер. лит-ры и языка. 1995. Т. 54, № 5;
4. Никитин О. В. Жизнь и труды Н. Н. Дурново // Моск. журн. 2001. № 9.

М. Г. Железняк

Бібліографічний опис:

Дурново Микола Миколайович / М. Г. Железняк // *Енциклопедія Сучасної України* [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2008. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-19593>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).